

Діти XXI століття: розвиток засобами музики

I. Е. Новоселецька

Київський університет ім. Б. Грінченка
Corresponding author. E-mail: dankira91@gmail.com

Paper received 31.01.20; Accepted for publication 16.02.20.

<https://doi.org/10.31174/SEND-PP2020-220VIII88-09>

Анотація. Досліджено актуальність та результативність використання музичних творів мистецтва в процесі розвитку особистості дошкільника XXI століття. Уточнено вагомість творчої особистості у сьогоденні. Обґрунтовано техніку знайомства дітей з творами музичного мистецтва світового значення. Наголошено необхідність перегляду можливостей сприймання дітьми 5-го року життя оточуючої дійсності і творів мистецтва. Окреслено важливість впливу музики на емоційний розвиток дитини.

Ключові слова: творчість, мистецтво, музика, музичні твори мистецтва світового значення.

Дитяча творчість – перший етап розвитку творчої діяльності, в якій маленька особистість може виявити розуміння та ставлення до оточуючого світу, а також розкрити свій внутрішній світ, проявити уяву, фантазію, інтереси та здібності. Процес розвитку дитячої творчості розпочинається з дошкільного віку, але потребує мотивації й супроводу з боку дорослого.

У нашому розумінні дитяча творчість – це спонтанний, неповторний, безпосередній процес відображення вражень від сприйняття навколишньої дійсності, водночас природне і дивовижне явище взаємопроникнення почуттєвої та інтелектуальної сфери дитини, що відображується в її практичній діяльності. Діти все сприймають по-іншому, ніж дорослі, й відтворюють сприйняте у власних маленьких творах мистецтва. Саме дитяча творчість допомагає дорослим побачити і розпізнати, а згодом і розвинути таланти малюка. Багато батьків, захопившись формальним навчанням читання, письма і рахунку, забувають про творчий бік освіти, розвиток креативності. Зважаючи на темп життя сьогодення та на швидкість виникнення та розповсюдження нової інформації у світі, соціум вже зараз потребує креативних фахівців у всіх галузях діяльності. Особа, яка здатна творчо мислити та практично застосовувати власну творчість у повсякденній діяльності є затребуваною та соціально успішною на сьогоднішній день.

Виклики сучасного світу, які потребують розробки нової освітньої парадигми, мотивували нас до висвітлення питання щодо важливості спілкування дітей 5-го року життя з творами мистецтва світового значення задля гармонійного розвитку в сучасному світі. Доведено, що діти, народжені після 2015 року мають кардинально іншу швидкість сприймання та засвоєння інформації, що відобразилось на їхньому навчанні, розвитку здібностей й умінь. Як результат, отримані навички мають ширший спектр застосування, аніж у дітей народжених раніше. Модернізація та комп'ютеризація суспільства швидко проникла в освітній простір, що пришвидшило процес просвіти наших дітей. Паралельно цьому почали з'являтися факти, що свідчили про недостатність естетичного і духовного збагачення вражень дітей.

На Всесвітньому економічному форумі в Давосі 2020 року ізраїльський історик Ювал Ной Харарі чітко окреслив три загрози світу сьогодення: ядерна війна, екологічний колапс і технологічний прорив.

Якщо перші дві загрози нам уже відомі і побачені, то технологічний прорив стоїть на порозі, переступивши який він вийде з режиму «покращення життя» і увійде в режим «загроза». Людина і її місце у світі має стати головною цінністю кожної держави. Для цього потрібно з малих літ розвивати духовні і моральні цінності кожної особи, що стане основою для формування особистості. Одним з таких кроків, на нашу думку, є перегляд позиції педагогів, щодо можливостей дітей дошкільного віку, адже сучасні діти здатні на більше, аніж ми вважаємо. Тому починаючи з 5-го року життя окрім загально прийнятих дитячих музичних творів та ілюстрацій доцільно починати знайомити дітей з творами мистецтва світового значення. Мистецтво в усі часи відіграло величезну роль у формуванні особистості дитини, зокрема у розвитку її почуттів, емоційного відгуку на об'єкти та явища оточуючого життя, природи. Сьогодні вміння бачити, розуміти й створювати прекрасне робить духовне життя дитини багатим, цікавим, дає йому можливість відчувати естетичну насолоду. Сьогодні константою є твердження, що спілкування з творами мистецтва відображають дійсність і сферу людських почуттів, а це сприяє формуванню естетичного світогляду та розвиває свідомість дошкільника. Особливо важливим це є для дитини, котра знаходиться на початку активного сприймання й розуміння світу дорослої людини.

Беручи до уваги вище зазначене ми прийшли до твердження, що мистецтво та творча діяльність є необхідним елементом становлення дитини в сучасному світі. Доведено, що серед усіх видів мистецтва музика є найемоційнішим за своєю природою (Б. Асаф'єв, Н. Ветлугіна, Г. Єрмакова, І. Знаменська, В. Медушевський, В. Цукерман та ін.) – це катарсис мистецтва, вона володіє здатністю висвітлювати душевні переживання людини, різноманітну гамму її почуттів і настроїв. За своїм змістом музика це – художня модель людських емоцій. Тому, опираючись на ці твердження ми пропонуємо розглянути зразок застосування творів музичного мистецтва у навчальному процесі задля формування творчо спрямованої дитини XXI століття.

Для знайомства дітей 5-го року життя з творами музичного мистецтва не потрібно боятись обирати досить складні музичні твори, але потрібно скоротити час їх прослуховування. В ігровій формі, з акцентуванням на особистій зацікавленості педагога (Ой, діти! А що я сьогодні почула! Хочете, я увімкну вам

музику, яку вперше почула сама?) можна запропонувати дітям послухати п'яту симфонію: 1-й рух (Записано з фортепіанних роликів 1905 року) (нім. Fünfte Symphonie: I. Satz (Recorded from the 1905 Piano Rolls)) від австрійського композитора Густава Малера (нім. Gustav Mahler). Далі, зважаючи на вік дітей, доцільно розповісти дітям казкову історію про Білку, яка прогулюючись зимовим лісом зустріла звіра. Завданням для дітей буде слухаючи музичний твір здогадатись, який саме звір з'явився перед Білкою. Така фантастична розповідь допоможе дітям візуалізувати для себе почуту мелодію. Через деякий час після прослуховування дітьми даної композиції, для активізації їх знань та уяви, для розвитку зв'язного мовлення та формування умінь слухати і сприймати музичний твір педагог має поставити їм запитання:

1. Тобі подобається ця музика? (для визначення емоційної реакції)
2. Яку тварину нагадує тобі мелодія музичного твору? (на визначення широти асоціативного ряду)
3. Який настрій у цього твору? Вона навіть тобі відчуття спокою чи тривоги? (для визначення адекватності та емпатійності сприймання)
4. Як ти гадаєш, ця музика описує зайчика (мається на увазі приклад тварини, протилежний за характером: вовк/заєць; миша/кіт)? (для уточнення адекватності сприймання образів та рівень розвитку уяви)

Наступним кроком у використанні творів музичного мистецтва світового значення є аналіз відповідей та реакцій дітей на знайомство з «великими» творами. Аналізуючи відповіді на перше запитання потрібно звернути увагу, чи всі діти, які відповідали на нього, змогли адекватно оцінити характер музичного твору, адже їх перша емоційна реакція та словесний супровід є яскравим показником сприймання чи відторгнення запропонованого музичного твору. Втім, умовно, ми пропонуємо розділити дітей на 4 категорії:

- 1 категорія – діти, що емоційно, самостійно та з захопленням дали правильну відповідь;
- 2 категорія – діти, що дали правильну відповідь самостійно, але без проявів яскравих емоцій чи особливого зацікавлення;
- 3 категорія – діти, які не змогли оцінити та порівняти характер музичного твору з твариною, чи просто повторювали за однолітками, не маючи змоги пояснити власний вибір;
- 4 категорія – діти, що відмовились брати участь у діалозі.

Таке розподілення дошкільників дасть можливість педагогу наочно проаналізувати відношення дітей до даного виду мистецтва, та скорегувати підбір музичного репертуару та методи знайомства з ними дітей 5-го року життя. Також такі короткотривалі дидактично-творчі вправи дадуть можливість ненав'язливо вводити класичну музику у життя дитини. Дитина як посудина – чим її наповнювати залежить від дорослого.

Для аналізу відповідей дітей на 2 питання запропонуйте дітям фішки у вигляді емої (мал.1), пояснюючи, що перший означає «музика мені дуже сподобалась», другий – «музика мені не дуже сподобалась/музика мені сподобалась, але...», третій – «музика мені зовсім не сподобалась», і четвертий порожній емої означає «мені не цікаво/я не хочу слухати». Результати відповідей дітей можуть вас здивувати, адже як показує наш досвід використання даної техніки існує досить високий рівень зацікавленості дошкільниками класичною музикою.

Мал.1

Решта запитань (3 та 4) створенні для в'яснення та уточнення педагогом індивідуальних особливостей сприймання кожної дитини (обговорюються за потреби).

Отже, дана техніка використання творів музичного мистецтва світового значення надає педагогу можливість поступово знайомити дітей п'ятого року життя з тими зразками світової культури, які раніше вважались недоступними для сприймання дошкільниками. Важливо, що в процесі використання даної техніки педагог паралельно знайомству дитини з мистецтвом може аналізувати наявний рівень сформованості художньо-творчих здібностей кожної дитини, а за умови її системного використання, ще і процес розвитку чи занепаду цих здібностей. Ми привели до прикладу лише одну композицію видатного митця, але звертаємо увагу, що вибір репертуару може і повинен варіюватись педагогом. До прикладу, опираючись на власний педагогічний досвід, ми можемо говорити про використання творів яскравого представника музичного імпресіонізму Клода Дебюссі. Він говорив, що імпульсом його творчості є звуки і фарби природи. «Шум лісу, вигин певної лінії горизонту, вітер в листі, крик птахи залишають в нас різноманітні враження. І раптом, в жодній мірі не питаючи нашої згоди, один з цих спогадів виливається з нас і виражається мовою музики» [1, с. 192]. Для прослуховування дітям можуть бути запропоновані прелюдії «Місячне сяйво», «Танець піску», «Дівчина з волоссям кольору льону», перша п'єса з серії «Образи» - «Відображення у воді». Діти відчують тонкий поетичний настрій музики, її ніжність і красу, потім, наприклад, можуть втілювати музику в малюнку. І навіть нестача досвіду у музичному мистецтві не буде проблемою у процесі сприймання складних музичних творів періоду імпресіонізму, адже їх потрібно відчувати, проникатися ними і давати волю власній уяві та фантазії, яка добре розвинена у дітей 4-5 років.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дебюсси К. Статті. Рецензії. Беседи [Е. ре- сурсе]/Дебюсси Клод//Музыка. – 1964.- 278с. – Режим до- ступу до ресурсу: <https://notkinastya.ru/debyussi-k-stati- retsenzii-besedy-1964/>
2. Половіна О. А. Мистецька освіта дошкільників: не відтво- рювати, а творити/Олена Анатоліївна Полові- на.//Вихователь-методист дошкільного закладу. – 2019. – №1. – С. 15–22.
3. Дитина: Програма виховання і навчання дітей від двох до семи років/наук. кер. проекту: В.О. Огнев'юк, К.І. Воли- нець; наук. кер. програмою: О.В. Проскура, Л.П. Кочина, В.У. Кузьменко, Н.В. Кудикіна; авт. кол.: [Г.В. Беленька, Е.В. Белкіна, О.Л. Богініч, Н.І. Богданець-Білоskalенко, С.А. Васильєва, М.С. Вашуленко та ін.]/Мін. осв. і наук., мол. та спорту України, Головн. упр.осв.і наук. викон. орг. Київміськради (КМДА), Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. – 3-є вид., доопр. та доп. – К.: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2012. – 492 с.

REFERENCES

1. Debussy K... Articles. Reviews. Conversations [Electronic resource]/Debussy Claude//Music. - 1964.- 278s. - Access mode to the resource: <https://notkinastya.ru/debyussi-k-stati- retsenzii-besedy-1964/>
2. Polovina O.A Art education of preschoolers: not to reproduce, but to create/Olena Polovina.//Tutor-methodologist of a pre- school institution. - 2019. - №1. - P. 15–22.
3. Child: A program for the education of children from two to seven years/scientific supervisor of the project: V.O. Ognevuyuk, K.I. Volynets; Scientific supervisor of the pro- gram: O.V Proskura, L.P. Cochina, V.U. Kuzmenko, N.V. Kudikina; ed. count: [G.V. Belenka, E.V. Belkin, O.L. Bog- inich, N.I. Bogdanets-Biloskalenko, S.A. Vasilyeva, M.S. Vashulenko, etc.]/Ministry of Education and Science, Youth and Sports of Ukraine, B. Grinchenko Kyiv University, - 3rd edition, revised and supplemented - K.: Kiev. B. Grinchenko univers., 2012. - 492 p.

Children of the 21st Century: Development by Music**I. Novoseletska**

Abstract. the relevance and efficiency of musical art works impact on the development of a preschooler personality in the 21st century is researched. The importance of the modern creative personality is specified. The technique of children acquaintance with glob- al music art works is justified. The necessity of reviewing the capabilities of 5-year-old children's perception on the surrounding reality and art works is emphasized. The importance of music influence on the child's emotional development is outlined.

Keywords: *creativity, art, music, musical works that have global significance.*